

DAY HỌC MĨ THUẬT Ở TRƯỜNG PHỔ THÔNG THEO HƯỚNG PHÁT TRIỂN KHẢ NĂNG SÁNG TẠO CỦA HỌC SINH

TS. NGUYỄN THU TUẤN*

Đổi mới phương pháp dạy học (PPDH) nói chung và PPDH Mĩ thuật (MT) nói riêng theo hướng phát triển năng lực sáng tạo (ST) của học sinh (HS) đang là yêu cầu cấp thiết của sự nghiệp GD-ĐT, là một trong những mục tiêu của giáo dục Việt Nam hiện nay. Tư tưởng chủ đạo của PPDH hiện đại đối với bộ môn MT là phát huy tính tích cực, độc lập suy nghĩ, tìm tòi, ST ở HS.

1. Tính ST trong tạo hình ở trẻ em

Sự ST của trẻ thường mang tính tổng hợp của nhiều lĩnh vực như trí tuệ, tình cảm, ý chí, đặc biệt là tưởng tượng ST. So với người lớn, tri thức và kinh nghiệm của trẻ còn ít ỏi, vì vậy khi sáng tác, trẻ ít nghiền ngẫm lâu về tác phẩm của mình mà phần lớn sáng tác liền một mạch. Trẻ giải quyết nhu cầu ST của mình rất nhanh chóng. Đây chính là điểm khác biệt rõ nét nhất của quá trình ST nghệ thuật giữa trẻ nhỏ với người lớn là họa sĩ. Điều đó thật dễ hiểu khi chúng ta quan sát trẻ trong các giờ học vẽ ở trên lớp: cho dù giáo viên (GV) hướng dẫn cách vẽ rất bài bản, theo các bước tiến hành rất cụ thể, nhưng đâu đó trong lớp vẫn có những em vẽ theo "cách cảm", cách nghĩ rất riêng của mình, không theo khuôn mẫu định trước.

Một bài vẽ thể hiện không giống hiện thực của thực tế, không bắt chước, rập khuôn theo cái có sẵn, không làm theo cách thông thường đã có - như vậy đã được coi là mới, là ST đối với lứa tuổi các em.

2. Mục tiêu dạy học MT ở trường phổ thông

Dạy học MT ở trường phổ thông lấy giáo dục thẩm mĩ cho HS làm mục đích chính, tạo điều kiện cho các em tiếp xúc và làm quen với nghệ thuật thị giác. Dạy MT cho HS không phải là dạy các em có kĩ năng thuần thực để vẽ được một vật nào đó một cách chính xác, không phải là dạy HS bắt chước, vẽ giống thầy, đúng như thầy - mà trước tiên, phải giáo dục thẩm mĩ cho trẻ, cung cấp cho các em những hiểu biết về cái đẹp của cuộc sống, trên cơ sở đó dạy cho trẻ những

cách làm ST, tạo ra cái đẹp bằng khả năng và sự hứng thú của chính mình.

Dạy học MT ở trường phổ thông là "cung cấp cho HS một số kiến thức cơ bản về MT, phát triển khả năng tư duy ST cho các em, giúp HS cảm nhận được cái đẹp, tập tạo ra cái đẹp và vận dụng hiểu biết về cái đẹp vào học tập, vào sinh hoạt hàng ngày cũng như cho công việc mai sau" (1). Đây chính là cơ sở vững chắc để vun đắp cho tài năng ST của trẻ được phát triển.

3. Dạy học MT phát triển khả năng ST cho HS

1) Rèn luyện cho HS phát triển trí tưởng tượng:

Trí tưởng tượng là phẩm chất quan trọng trong tư duy ST. Thiếu trí tưởng tượng, HS không hình dung được công việc sẽ làm, phải làm; và kết quả của nó là các em không biết bắt đầu công việc từ đâu. Trí tưởng tượng "giúp con người đưa ra những ý tưởng mới chưa có trong thực tế nhưng dựa trên các yếu tố có thực" (2). Do vậy, GV cần rèn luyện cho HS phát triển trí tưởng tượng để các em đưa ra được những ý tưởng mới trong bài vẽ của mình.

Để phát triển trí tưởng tượng và khả năng ST thẩm mĩ cho các em, ngôn ngữ và hành vi biểu cảm của GV cũng như việc sử dụng tranh vẽ, hình ảnh minh họa trong giờ dạy MT cần được chú ý (GV có thể nêu ra những câu hỏi mang tính gợi mở để HS suy nghĩ, nhận xét về nội dung bài học, phát huy cao độ sự động não của các em. Trong khi đưa tranh hoặc ảnh ra, GV phải biết phân tích, nhận xét, đánh giá; thông qua đó dùng dạy học phải chỉ ra được trọng tâm và yêu cầu nội dung của bài dạy).

2) Rèn luyện cho HS phương pháp tư duy

ST: Dạy cho HS biết cách tư duy ST "không chỉ nhằm hình thành ở các em khả năng tái hiện các hình ảnh, mà còn nhằm bồi dưỡng khả năng độc lập xây dựng hình tượng mới, phát triển ở các em khả năng hoạt

* Khoa Nghệ thuật - Trường Đại học sư phạm Hà Nội

động ST" (3). Phương pháp này có tác dụng kích thích mạnh mẽ sự hoạt động của tư duy và tưởng tượng. Nếu không có phương pháp tư duy đúng, HS khó có thể có được các ý tưởng mới, hoặc nếu có thì chỉ là các ý tưởng nghèo nàn, thiếu tính mới mẻ. Để làm được việc này, GV cần tích cực huy động toàn bộ vốn kinh nghiệm của HS, hướng các em vào việc giải quyết nhiệm vụ mới. Các bài tập đưa ra cần yêu cầu HS phải quan sát, tìm kiếm, phát hiện, sửa chữa, tìm ra những phương pháp giải quyết nhiệm vụ tạo hình mới, tạo cho các em khả năng thể hiện nội dung theo ý mình. Vì vậy, phải coi trọng việc phát triển tư duy ST, chú ý rèn luyện phương pháp tư duy khoa học, độc lập, ST cho HS. Muốn kích thích HS tư duy, GV phải biết cách đưa nội dung bài học vào "tình huống có vấn đề" và tổ chức cho HS độc lập, ST giải quyết "tình huống có vấn đề".

Để HS phát huy được tính ST, "cần tạo môi trường thẩm mỹ cho các em - môi trường của cái đẹp; cần cho HS được tiếp xúc với nhiều loại chất liệu khác nhau. Khi vẽ, các em được tự do thể hiện tình cảm, cảm xúc của mình trong bài vẽ, luôn tự tin vào khả năng diễn tả của mình; các em không bị GV áp đặt, gò ép theo khuôn mẫu định trước" (3). Tính ST trong các bài vẽ của các em phụ thuộc khá nhiều vào sự hướng dẫn, gợi mở của GV, phụ thuộc vào cách thức sử dụng các phương tiện dạy học của GV nhằm bồi dưỡng cho HS khả năng ST ra cái đẹp, giúp các em nắm vững một số kiến thức về tạo hình cũng như các kĩ năng, kĩ xảo tạo hình cần thiết, và dần dần hình thành cho các em năng lực ST nghệ thuật. GV phải là người dẫn dắt, định hướng cho các em biết suy nghĩ, tìm tòi, khám phá thế giới tự nhiên kì diệu, và qua đó khám phá ra chính bản thân mình. Đó là những điều GV MT cần nghiên cứu, tìm hiểu để bổ sung vào khối kiến thức của mình khi giảng dạy bộ môn MT.

3) Biết tạo hứng thú và niềm say mê học tập cho HS: Trong dạy học MT, việc khơi dậy hứng thú học tập cho HS là vô cùng cần thiết. Cho dù GV có đầu tư vào bài dạy đến đâu, có đổi mới PPDH đến mấy, nếu không có sự say mê, không có hứng thú của HS thì giờ học cũng không có kết quả cao. Ngược lại, nếu có hứng thú học tập, HS sẽ tích cực, chủ động ST trong bài vẽ của mình. Vì vậy, tạo được hứng thú cho HS - đó chính là cơ sở để phát huy tính ST, là động lực thúc đẩy các em vươn lên làm chủ kiến thức của mình và đạt kết quả cao trong học tập.

Dạy MT cho HS, "điều quan trọng nhất là khơi dậy được ở trẻ lòng ham thích tái hiện một đề tài mà các em yêu thích" (3). Muốn vậy, GV cần kích thích, khơi gợi để HS hình dung được những đồ vật, cảnh vật, con vật, con người mà em yêu thích. Sau đó, GV khích lệ, động viên thêm để các em có hứng thú, mong mỏi được tái hiện đề tài đó bằng cảm xúc của mình. Trong giờ học, GV cần tạo được không khí học tập sôi nổi, hào hứng cho các em; HS được tự do trao đổi, chia sẻ những suy nghĩ, tình cảm của mình với bạn, với thầy, cô. Cần tập cho HS biết cách đặt câu hỏi cũng như biết tìm câu trả lời hay trong quá trình học tập; biết tranh luận về những vấn đề chuyên môn; biết biểu đạt tư tưởng của mình; biết chỉnh lí, hoàn thiện những suy nghĩ của bản thân. Chính sự trao đổi, chia sẻ, tranh luận, phản bác hoặc bảo vệ ý kiến riêng của mỗi cá nhân được khởi xướng là điều kiện thuận lợi để nảy sinh ST trong học tập của HS.

Phát huy tính tích cực, độc lập suy nghĩ, tìm tòi, ST của HS là tư tưởng chủ đạo của phương pháp dạy học hiện đại đối với bộ môn MT. Muốn thuyết phục và lôi cuốn được HS say mê, hứng thú học tập, tạo sự hấp dẫn đặc biệt trong giờ học, GV MT phải tìm cho mình PPDH thích hợp để tiết dạy đạt hiệu quả cao, làm cho các em cảm nhận được cái đẹp và biết phát huy trí tưởng tượng, ST của mình để tạo ra nhiều bài vẽ đẹp. □

- (1) Bộ GD-ĐT. **Chương trình Mĩ thuật trung học cơ sở**. NXB Giáo dục, H. 2002.
- (2) Duy Lập. **Phát triển trí tưởng tượng và sáng tạo của trẻ em**. NXB Thanh niên, H. 2008.
- (3) Đặng Thị Bích Ngân. **Phương pháp dạy Mĩ thuật cho thiếu nhi**. NXB Văn hóa thông tin, H. 2005.

SUMMARY

The main purpose of teaching Art at middle school is to educate students about the importance of artistic values and provide them some fundamental knowledge about the Art. By doing this, it could also teach them how to perceive and create the beauty by using their own creativity; students would develop their flexibility, independent thinking and their inquisitive ability; applying their knowledge about the beauty to their studying, to their daily activities as well as for their future is another significant benefit. Subsequently, this is the stabilized basic element to promote effectively learners' creativity.